

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategija“

(COM(2014) 86 final)

(2014/C 451/10)

Pranešėjas: **Paulo BARROS VALE**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. kovo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategija“

COM(2014) 86 final.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. birželio 23 d. priėmė savo nuomonę.

500-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. liepos 9–10 d. (liepos 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 189 nariams balsavus už ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina šį komunikatą, kaip ir ankstesnius 2010 m. ir 2012 m. komunikatus, nes mano, kad jame nurodytos iniciatyvos, kuriomis galima prisidėti prie pakrančių ir jūrų turizmo plėtojimo, yra svarbios.

1.2 Žinodamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nustatytas ribas, EESRK pritaria Komisijos komunikate numatytoms priemonėms. Tačiau jis vis dėlto norėtų pateikti keletą rekomendacijų ir išpėjimų, kad prisidėtų prie pažangaus, tvaraus ir integracinio pakrančių ir jūrų turizmo augimo, kaip rekomenduojama strategijoje „Europa 2020“.

1.3 Europa turi tinkamai naudotis savo gamtiniais ištekliais ir reklamuoti patraukliausias savo vietas, kuriose pakrančių ir jūrų vietovių gamta ir teritorijų planavimas dera tarpusavyje. Kadangi pakrantės yra ypatingai svarbios strateginiu, ekonominiu ir socialiniu požiūriu, priemonės šių vietovių problemoms spręsti turi būti įgyvendinamos pagal integruotą tvaraus vystymosi politiką, kuri teritorijų planavimui, atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pusiausvyrai ir kitai pakrančių veiklai bei miestų planavimo taisyklėms teikia ypatingą svarbą. Nederėtų nuvertinti dabartinio ir būsimo, neretai destruktivaus klimato kaitos poveikio daugeliui pakrančių vietovių su besitraukiančiomis pakrantėmis, prisitaikymui prie jo prireiks ilgalaikių ir esminių pokyčių.

1.4 Kaip jau ankščiau minėta, EESRK primena idėją įsteigti Europos turizmo agentūrą, kurioje dalyvautų visi suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, turizmo konfederacijos, turizmo regionai, už turizmą atsakingos valdžios institucijos ir šio sektoriaus profesinės sąjungos. Toks organas galėtų tapti Europos reklamos pasaulyje varomąja jėga.

1.5 Galbūt jau atėjo laikas suformuoti tinkamą bendrą turizmo politiką, kuria, išsaugant nacionalinę autonomiją, į šį sektorių būtų žvelgiama iš bendros perspektyvos kuriant sinergijas ir koordinuojant valstybių narių politiką. Kiekvienais metais pasigirsta pavienių idėjų, kurios nebūna įgyvendinamos dėl koordinavimo ir bendros turizmo strategijos nebuvimo; tokia strategija galėtų reklamuoti Europos tradicinių ir netradicinių lankytinų vietų, istorinio paveldo ir gastronomijos prekės ženklą kartu kovojant su kartais pasirodanti neigiamą reklama.

1.6 Reikėtų išnaudoti masinio turizmo augimo, kurį labai paskatino pigių skrydžių oro transporto bendrovių atsiradimas, galimybes sukuriant arba propaguojant transporto tinklus, susiejančius oro transporto bendrovių aptarnaujamas vietas su kitomis, atokesnėmis vietovėmis, tokiu būdu užtikrinant regiono nuoseklumą įtraukiant labai atokiais vietas į turistinius maršrutus, kad jos taptų patrauklios turistams ir vienos kelionės metu būtų galima suderinti apsilankymą ir miestuose, ir pakrančių vietovėse. Siekiant skatinti judumą, būtina informaciją apie esamas jungtis pateikti vienoje vietoje. EESRK pabrėžia, jog būtina nedelsiant persvarstyti teisės aktus dėl vizų išdavimo, kad turistams ne iš Europos šalių, visų pirma iš Kinijos ir kitų besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių, keliauti būtų paprasčiau.

1.7 Puikias gamtines sąlygas turinčios atokios vietovės, ypač Europos šiaurėje, nusipelno ypatingo dėmesio; reikėtų supaprastinti susisiekimą, sukurti infrastruktūrą, komunikacijų ir wi-fi tinklus, kurie pritraukia turistų ir padeda bendruomenėms išgyventi.

1.8 Būtina tinkamai valdyti turistinius uostus, nes trūksta informacijos apie prieplaukas ir apie tai, kaip uostai yra sujungti, todėl apsunkinama prieiga jachtoms ir kruiziniais laivams. Tai, kad uostai valdomi netinkamai, kliudo turizmo plėtojimui ir prekių bei asmenų judėjimui. Siekdamas pašalinti esamus trūkumus, šį klausimą Komisija galėtų nagrinėti iš bendrosios rinkos ir laisvo judėjimo politikos perspektyvos.

1.9 Eksponentinis kruizų turizmo augimas sukūrė naujas aplinkybes, kurių poveikį dar reikia tinkamai išanalizuoti. Nors tai, kad daugiau turistų atvyksta į kai kuriuos uostus, yra svarbu pakrančių vietovių vystymuisi, būtina kaip įmanoma sumažinti neigiamą poveikį, kurį šioms vietovėms gali daryti lankytojų srautai piko metu. Reikalingas tinkamas pasirengimas spręsti vandens ir oro užterštumo pavojaus dėl didelių kruizinių laivų naudojamų degalų ir pavojaus aplinkai dėl tūkstančių turistines vietas lankančių žmonių problemas. Siekiant išvengti, kad kruizinių laivų keleiviai atvyktų vienu metu kartu su kitais turistais, kurie savo kelionę galėtų suplanuoti kitu dienos metu, reikia dėti pastangas ir su vietos turizmo administracija koordinuoti informaciją apie šių laivų įplaukimo uostus.“

1.10 Siūlomas žingsnis atlikti tyrimą dėl mokymo poreikių ir EURES portale parengti „mėlynųjų darbo vietų“ skiltį yra svarbus, tačiau nemažiau svarbu yra ir tai, kad Komisija tai plačiai reklamuotų ir geriau informuotų valstybes nares apie būtinybę atsižvelgti į šio tyrimo rezultatus įgyvendinant nacionalinę mokymo politiką. Remtinios mokymo iniciatyvos, kurios turėtų būti skirtos ne tik turizmo srities įmonių ir institucijų darbuotojams, bet ir šio sektoriaus darbdaviams, turėtų apimti ne tik turizmo paslaugų kokybės gerinimo klausimus, bet ir Europos kaip atostogų vietos reklamavimo temą. Reikia pabrėžti, kad apie turizmo, Europos paveldo ir aplinkos svarbą reikėtų pradėti informuoti nuo privalomo mokyklinio amžiaus, kad jauni žmonės tai išmanytų nuo mažų dienų.

1.11 Be to, kalbant apie kruizus, Europa turi atidžiai stebėti kruizus organizuojančių bendrovių įdarbinimo politiką. Šiame augančiame sektoriuje, turinčiame didelį užimtumo potencialą, Europos jaunimo darbas gali ir turi būti apsaugotas.

1.12 EESRK dar kartą pabrėžia, kad labai svarbios kai kurios nuostatos, galinčios padėti įveikti iššūkius, su kuriais susiduria turizmo, ypač pakrančių ir jūrų turizmo, sektorius, pavyzdžiui:

- Europos platformos, teikiančios visą informaciją apie kelių, geležinkelių, jūrų ir oro jungtis propagavimas: su turistų srautu susiję judumo sunkumai trukdo labai atokių, didelį turizmo potencialą turinčių regionų, visų pirma Europos šiaurėje, vystymuisi dėl informacijos apie esamą susisiekimą trūkumo, susisiekimo koordinavimo sunkumų ar net susisiekimo nebuvimo;
- gamtos, tvaraus, socialinio, jūrų, kultūros ir sporto turizmo, verslo kelionių, sveikatingumo ir terapinio turizmo, istorinio, religinio ir gastronominio turizmo propagavimas;
- paskatos senjorų, neigaliųjų, riboto judumo arba specialiųjų poreikių turinčių asmenų turizmui;
- Europos kultūros palikimo ir unikalaus paveldo, kuris jį išskiria iš kitų regionų, pripažinimas; reikėtų apsaugoti šį paveldą ir reklamuoti jį kaip puikią lankytiną vietovę;
- didelis dėmesys saugumo, kurį Europa gali pasiūlyti savo lankytojams, kai jie keliauja arba čia lankosi, skatinimui ir vandens kokybei bei maisto saugai, medicininei, farmacinei ir stacionariajai sveikatos priežiūrai, asmens saugumui, pagarbai žmogui ir jo pagrindinėms teisėms.

1.13 EESRK pritaria, kad reikėtų atlikti tyrimą dėl turistų, kurie lankosi Europoje arba ketina joje apsilankyti, prioritetų. Tyrimas parodytų, kas turistams (ne)patiko, ir nurodytų priežastis, kodėl jie (ne)norėtų grįžti ir kodėl galbūt rinktųsi kitus regionus, o ne Europą. Šis tyrimas, kurio rezultatus turėtų skleisti įvairūs kelionių organizatoriai, uostai ir priepilaukos, turistų asociacijos ir institucijos, vyriausybės ir Europos institucijos, suteiktų informacijos apie turistų elgesį ir savybes; ji reikalinga norint paremti sprendimų priėmimo procesą ir parengti bendras šio sektoriaus vystymo strategijas.

1.14 EESRK taip pat ragina, diskutuojant apie turizmą ir priemones, kurių reikėtų imtis, susieti jūrų, pakrančių ir upių turizmą, pasinaudojant upių ir upių žiočių teikiamais privalumais ir papildant pakrančių veiklą. Pasinaudojant upių vietovių teikiamomis galimybėmis būtų galima kurti naujus produktus, pavyzdžiui, gastronominius kruizus, kaimo ir ekologinį turizmą, o upių žiotys turi nuostabų kraštovaizdį ir mokomąją vertę, ten galima stebėti paukščius ir biologinę įvairovę, kuri yra išskirtinis tokių vietovių bruožas.

2. Įžanga

2.1 Po 2010 m. komunikato⁽¹⁾, kuriame buvo paskelbta tvaraus pakrančių ir jūrų turizmo strategija, ir 2012 m. komunikato „Mėlynasis augimas. Tvaraus jūrų ir jūrininkystės sektoriaus augimo galimybės“⁽²⁾, šiame komunikate ypatingai daug dėmesio skiriama vienam iš penkių mėlynosios ekonomikos sektorių, kuriam reikalinga prioritetinė intervencija – pakrančių ir jūrų turizmui.

2.2 Šis sektorius jau buvo pripažintas svarbia vertės grandine, kuri gali skatinti tvarų augimą ir kurti darbo vietas. Pakrančių ir jūrų turizmas yra didžiausias jūrinės veiklos sektorius Europoje, kuriame dirba 3,2 mln. žmonių, beveik pusė iš jų – jaunimas. 183 mln. eurų bendrosios pridėtinės vertės sukuriantį sektorių daugiausia sudaro labai mažos įmonės ir MVĮ; būtent čia veikia daugiau nei trečdalis visų, su turizmu susijusių, Europos įmonių.

2.3 Komunikatu siekiama įvardyti šio sektoriaus uždavinius, visų pirma: veiklos rezultatų ir konkurencingumo gerinimas gilinant žinias, paklauskos nepastovumo ir sektoriaus susiskaidymo problemų sprendimas, įgūdžių ir inovacijų skatinimas, tvarumo stiprinimas sprendžiant aplinkos problemas, novatoriškos, tvarios ir kokybiškos paklauskos propagavimas ir geografinių kliūčių, pavyzdžiui, salų ir atokumo, pavertimas galimybėmis.

2.4 Jame taip pat nagrinėjami klausimai, susiję su ES finansavimo naudojimu ir ES politikos sričių, turinčių įtakos pakrančių ir jūrų turizmui, integracija.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Mėlynasis augimas, apimantis tradicinius, besivystančius ir naujus sektorius, yra sudėtingas ir plataus užmojo uždavinys, kurio reikia imtis taikant kompleksinį požiūrį. Plėtojant pakrančių vietas reikia atsižvelgti į įvairių susijusių sektorių interesus nepamirštant aplinkos klausimų, o ypatingą dėmesį reikėtų skirti teritorijų ir jūrų planavimo aspektams, kurie lemia turizmo produktų pasiūlą. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šiam klausimui spręsti reikalingas keletą sektorių apimantis požiūris, nes neužtikrinus žemėnaudos ir neapsaugojus aplinkos neįmanoma plėtoti nei pakrančių, nei jokio kito turizmo. Atsinaujinančiųjų šaltinių energijos naudojimo svarba yra akivaizdi ir tai turi būti aktyviai propaguojama. Tačiau reikia atkreipti ypatingą dėmesį į infrastruktūros vietą, kad nebūtų pamirštas jūrų turizmo plėtojimas. Reikėtų vengti branduolinių elektrines statyti turistinėse vietovėse.

Pakrantėse reikia rasti dinamišką pusiausvyrą, nes oro sąlygos ir žmogaus veikla yra nuolatinių permainų šaltiniai. Gamtos ištekliai yra ekonomikos pagrindas ir kartu su inovacijomis jie turėtų būti laikomi pažangaus, socialiniu požiūriu integracinio augimo ramsčiais.

3.2 Pagrindinės turizmo sektoriaus problemos neišsprendžiamos metų metus: poreikis įveikti sezoninių svyravimų iššūkius, mažų garantijų, žemės kvalifikacijos darbo vietos (ypač jaunimui), naujų, novatoriškų produktų trūkumas ir sunkumai gauti finansavimą, visų pirma labai mažoms įmonėms ir MVĮ. Todėl labai svarbu sukurti Europos politinę turizmo plėtojimo sistemą, suformuoti tikrą Europos turizmo politiką, kuri koordinuotų vystomąsias strategijas nepažeidžiant valstybių narių laisvės formuoti savo nacionalinę politiką.

⁽¹⁾ COM(2010) 352 final – EESRK nuomonė OL C 376, 2011 11 22, p. 44.

⁽²⁾ COM(2012) 494 final – EESRK nuomonė OL C 161, 2013 6 6, p. 87.

3.3 Sprendžiant sezoninių svyravimų klausimą pakrančių ir jūrų turizmo srityje, reikia pasiūlyti naujų produktų naujiems vartotojams pritraukti, visų pirma ne sezono metu. Vienas iš būdų padidinti turistų skaičių ne sezono metu ir tokiu būdu sudaryti sąlygas gyventojams pasilikti nuo turizmo priklausomuose regionuose galėtų būti naujų turizmo produktų senjorams arba nepalankesnėje padėtyje esantiems žmonėms sukūrimas išnaudojant jūrų turizmo potencialą, ar tai būtų plaukiojimas pramoginiais laivais (buriavimas, motorinės valtyys), jūrų sporto šakos (burlaivių, burlenčių, jėgos aitvarų, banglenčių, plaukimo lentų (angl. *bodyboarding*) sportas, irklavimas, baidarių sportas, vandeslydis, motorinių valčių sportas, sportinė žvejyba, povandeninė žūklė ir nardymas, įskaitant nardymą po laivų nuolaužas), ar kelionės keleiviniais laivais ir kruizai, vystant sveikatingumo centrų arba su golfu susijusį turizmą. Parama naujų, į turizmą orientuotų pramonės šakų, kurios naudoja pakrančių vietovių produktus, vystymui, visų pirma itin atokiose vietovėse, ir visuotinė prieiga prie plačiajuosčio ryšio tinklų galėtų padėti įveikti sezoninius svyravimus ir į šias vietas pritraukti jaunų žmonių.

3.4 Kai kurias iš šių nelabai tradicinės jūrinės veiklos rūšių jau plačiai išplėtojo vietos sporto klubai, kurių praktinė patirtis galėtų būti labai naudinga. Parama jūrų turizmui turėtų būti konkreti ir reguliuojama; reikėtų sukurti naują ir modernizuoti esamą infrastruktūrą, taip pat suteikti naujų galimybių užsiimti tokia veikla, nes ji yra labai patraukli netradicinėms visuomenės grupėms.

Jūrų ir pakrančių turizmas kai kuriose vietovėse yra susijęs su upių turizmu. Šios glaudžios sąsajos nederėtų pamiršti; rekomenduojama parengti bendras vystomąsias strategijas. Šiuo požiūriu plaukiojimas pramoginiais laivais yra veiklos rūšis, kurią reikėtų stiprinti sukuriant naujų produktų, kurie išnaudotų tiek jūrinės, tiek upių veiklos potencialą.

3.5 Turizmo negalima atsieti nuo kitų sektorių, nes jam poveikį daro keletas ES politikos sričių, visų pirma, transporto, užimtumo, švietimo, aplinkos, inovacijų, saugos, vartotojų ir kt. politika. Šias problemas reikėtų spręsti taikant kompleksinę požiūrį, nes kitų politikos sričių priemonės daro tiesioginį poveikį šio sektoriaus veiklos rezultatams.

3.6 Kadangi Komisija nėra įgaliota imtis tiesioginių priemonių turizmo sektoriuje, ji gali išspręsti keletą jos kompetencijos sričiai tenkančių problemų, susijusių su bendrosios rinkos skatinimu, visų pirma laisvu asmenų ir prekių judėjimu ir bendrosios rinkos kūrimo tikslais, sprendama klausimus, aktualius ne vien turizmo sektoriui ir darančius poveikį kitoms sritims, kuriose imtis priemonių yra ne tik įmanoma, bet ir pageidautina.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Informacija apie turizmo sektorių yra gana nenuosekli, todėl sudėtinga atlikti tyrimus ir vertinimus, nes arba trūksta duomenų, arba konkrečių rodiklių, kurie leistų palyginti. EESRK palankiai vertina ketinimą ištaisyti šį trūkumą, tačiau nurodo, kad nuo 2010 m. komunikato paskelbimo, kai ši problema buvo įvardyta, padaryta labai nedidelė pažanga.

4.2 Komisijos pastangos skatinti kokybišką turizmą, kurį Europa gali pasiūlyti, gali padėti sumažinti sezoninius svyravimus ir susijusias socialines ir ekonomines problemas. Europa susiduria su naujų lankytinų vietų konkurencija besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse, kurios siūlo patrauklias nedideles kainas, tačiau ne tokį pat saugumo lygį ir kultūros turtą. Europos, kaip turistinio regiono, reklama turėtų pabrėžti išskirtinę kokybę ir didžiausius Europos turtus: unikalų kultūros paveldą, saugumą, paslaugų įvairovę, pagarbą žmogaus teisėms, neįgaliams ir specialiųjų poreikių turintiems asmenims skirtą infrastruktūrą ir telekomunikacijų bei wi-fi tinklų prieinamumą. Reikia pripažinti Europos kultūros paveldo svarbą; jo išsaugojimas yra itin svarbus tvaraus ir integracinio turizmo plėtojimui.

4.3 Ypatingą dėmesį reikėtų skirti ir senjorų turizmui. Kadangi pasaulyje gyventojai senėja, rengiant šiam sektoriui skirtas strategijas ypatingą dėmesį reikėtų skirti su sveikata, kultūros ir gamtos paveldu susijusiam turizmui. Galiausiai būtent vyresni nei 50 metų amžiaus turistai išleidžia daugiausiai pinigų, o senjorai turi daugiau laiko keliauti ir mieliausiai tai daro ne sezono metu.

4.4 Kruizų rinka labai išaugo. Tačiau realus įplaukimo uostų poveikis pakrančių veiklai yra labai nedidelis, nes sustojama trumpam, o vietos įmonės nėra gerai išreklamuotos. Kruizinių kelionių organizatorių, uostų ir pakrančių turizmu suinteresuotų subjektų dialogo skatinimas, kaip siūloma komunikate, yra svarbus ir turi vykti sudarant tarptautinę ir tarpregioninę partnerystę, kuriant tinklus, branduolius ir strategijas, kad pažangi specializacija atsvertų esamą sektoriaus susiskaidymą. Veiklą vykdyti tinkluose tikrai veiksminga ir turizmo sektorius turėtų pasinaudoti šia galimybe. Tokia parama galėtų tapti viena iš pirmiau pasiūlytos Europos turizmo agentūros veiklos sričių; ji taptų plačių diskusijų apie sektoriaus problemas platforma ir tinklų bei bendradarbiavimo pagrindu.

4.5 Kvalifikuotų darbuotojų mokymas yra itin svarbus tvariam ir integraciniam augimui. Turizmo sektoriui ypač sunku rasti kvalifikuotų darbuotojų, nes jame sezoninį ir mažų garantijų darbą dirba didelis jaunų žmonių, turinčių nedaug galimybių siekti karjeros, skaičius. EESRK palankiai vertina „mėlynųjų darbo vietų“ skilties sukūrimą EURES portale ir tyrimą dėl mokymo poreikių turizmo sektoriuje. Jis rekomenduoja raginti valstybes nares atsižvelgti į šio tyrimo rezultatus propaguojant Europos socialinio fondo ir kitų privačių šaltinių finansuojamas mokymo galimybes ir skatinti mokyklas bendradarbiauti tinkluose ir su turizmo sektoriumi susijusių programos „Erasmus +“ projektų srityje. Reikėtų įtraukti ir šio sektoriaus darbdavių mokymą, kuris juos supažindintų su gera valdymo praktika, kurią jie galėtų pritaikyti, atnaujintų jų žinias apie galiojančius teisės aktus ir naudojimąsi informacinėmis technologijomis ir informuotų juos apie aplinkos bei konkrečias turizmo sektoriaus problemas.

4.6 Skirtingų laivų kapitonų įgūdžių reikalavimų valstybėse narėse klausimu EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymai yra nepakankamai drąsūs. Nors nekyla abejonių, kad Komisijos galios turizmo srityje yra ribotos, to paties negalima pasakyti apie laisvą asmenų judėjimą ir bendrosios rinkos kūrimą, kurie taip pat yra susiję su šiuo klausimu.

4.7 Reikėtų skatinti naudoti novatoriškas valdymo sistemas per IRT ir turizmo verslo (angl. *ICT and Tourism Business*) iniciatyvos portalą. Reikia atsižvelgti į tai, kad šis Komisijos reklamuojamas portalas, kaip ir daugelis kitų su turizmu susijusių svetainių, pavyzdžiui, virtualus turizmo stebėsenos centras, platformos „Tourism Link“ ir „eCalipso“, nėra išverstos į visas kalbas, o tai galėtų kliudyti vartotojams iš kitų šalių jomis naudotis arba atgrasyti juos nuo naudojimosi šiomis svetainėmis.

4.8 Pakrančių ir jūrų turizmo tvarumas turi būti grindžiamas visiška pagarba aplinkai, sausumos ir jūrų vietas laikant tarpusavyje susijusiomis. Tvarumo stiprinimas siūlomomis priemonėmis yra itin svarbus kuriant naujus produktus, susijusius su Europos paveldo turtais ir aplinkos tausojimu. Akivaizdu, kad priemonės kitose srityse, pavyzdžiui, aplinkos, jūrų ir transporto, yra susijusios su turizmu, todėl vykdydama savo iniciatyvas Komisija turėtų atkreipti ypatingą dėmesį į pasekmes turizmo sektoriui.

4.9 EESRK palankiai vertina tai, kad turizmas įtrauktas į konkrečius 2014–2020 m. COSME programos tikslus; tai puiki galimybė vystyti šį sektorių remiant tarptautinius bendradarbiavimo projektus ir sukuriant tvarius turizmo plėtojimo modelius, kuriuos propaguoja patraukliausios Europos vietovės. EESRK taip pat pritaria elektroninio vadovo, kuriame būtų nurodytos pagrindinės finansavimo galimybės, parengimui atsižvelgiant į galimą kompleksinį turizmo iniciatyvų pobūdį. Reikėtų dar kartą atkreipti dėmesį į tai, kad kalbos barjeras gali trukdyti naudotis elektroniniu vadovu ir jį suprasti.

2014 m. liepos 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Henri MALOSSE